

Kad se mi mrtvi probudimo

ili kako smo godinu i oho radili predstavu od sat i dvadeset

Nenni Delmestre, *redateljica*

Henrik Ibsen

Kad se mi mrtvi probudimo

HNK Ivana pl. Zajca, Rijeka

Premjera: 3.10.2001.

Redateljica: Nenni Delmestre

Sviben me nazove negdje u proljeće 2000, da hoću li raditi Ibsena - *Kad se mi mrtvi probudimo*. Tekst mi je negdje u magli, jedan jedini put sam ga pročitala na studiju, prije sto godina. Neki umjetnik i njegova muza, lamentacije o umjetnosti i životu, tko će ti to gledati. Pošalji tekst, pa ćemo popričati. Eh, ovo može samo Svibenu pasti na pamet.

Ispričam Lini i Zokiju što nam Sviben nudi i da ću ja to sto posto odbiti, u najboljem slučaju ponuditi ću mu nešto drugo. Lina pita je li to onaj Ibsen koji je utjecao na ranog Joycea, onaj kojeg je nedavno radio Bob Wilson? Na to Zoki: "Opa, Miki, Delmestre i Wilson". Je, je samo Wilson može raditi nešto tako dosadno.

Stigao tekst. Prvo čitanje, drugo, treće, ovaj Sviben stvarno nije normalan. Tekst je genijalan, nesavršen, nedovršen, jednostavan i kompliciran. Upravo ono što bih od gušta htjela raditi, a što mi ni jedan direktor drame nikada ne bi dao... osim Svibena.

Pišem prve bilješke, bez reda:

1. METAFORIČNI PROSTOR

- nije apstrakcija
- poligon za borbu između svjesnog i nesvjesnog
- imaginarno bojno polje za rat između oprečnih strategija svijesti

2. LIKOVNI ELEMENTI

- spa
- bijelo
- planina, oblaci, snijeg, avalanche, bijela smrt

3. ZVUKOVI

- zvuk tišine
- zvuk savjesti
- zvuk nas kakvi više nikada nećemo biti, saudade

4. TEME

- žrtvovanje, život žrtvovan umjetnosti, umjetnost kao ideologija, preusmjerena strast, bijeg od erosa?
- umjetnik = onaj koji krade dušu?!
- umjetnik = ubojica?
- umjetničko djelo = supstitucija za djecu?
- uskrsnuće = buđenje u novi život
- ljubav vs. umjetnost
- ego vs. duša

5. LICA

Rubek

- umor, razočarenje, nemir, ego... praznina koja vuče u provaliju
- slabašno visi na koncu koncepta o samom sebi kao umjetniku
- potreba za Irenom kao dijelom svoga bića koje mu nedostaje?
- čovjek koji se prodao za uspjeh, najgore što mu se dogodilo je to što je prihvaćen a ljubav?
- Irena kao intimni mit ili stvarna osoba?

Irena

- mrtva? luda? lucidna?
- Valkira?
- kako se živi smrt u životu?
- statua vs. muza
- tvrdoća mramora vs. mekoća žive žene
- vrlo realna gorčina ostavljene žene
- za kraj, labudica u bijelom

Časna sestra

- Irenin alter ego?
- savjest?
- druga polovica svijesti?
- *dark side of the moon, or light?*

Maja

- život, energija, radost, optimizam...
- divlja žena? privlači je divljak, traži svog trola sebi ravnog
- ali voli biti dio "društvene scene"
- da bi pripitomila Ulfa mora pripitomiti sebe, zato to neće ići

Ulfheim

- sirova seksualna energija, animalizam,
- divljak?
- i lovac na medvjede i medvjed
- sportaš?

- priroda vs. kultura
- divlji čovjek i divlja žena ne mogu biti sretan par?

Inspektor

- nemam pojma, osmisliti lik... za Asima

Zovem Magdalenu, pričamo o podjeli, može ovako, može onako, ali najveći problem - nemamo Rubeka. A da mi lijepo radimo nešto drugo? Zovem Svibena i kažem mu da za mene ima samo jedan Rubek, a to je Genda. Očekujem s druge strane žice priče o novcu i štednji i nemogućnostima, kad ono oduševljenje: "Ako imaš Gendu, imaš predstavu", kaže Sviben. Sutradan zove Srećko: "Dovest ćeš nam Jozu, to ti je super, samo nemoj da me puno...". "Neće, neće... on ionako svaki drugi dan nešto malo pojede..."

Kuham Gendu u Talogu, a on po običaju mudro šuti i snima što je stvarna vrijednost teksta i uloge, a što moj utopljenički napor da me ne odbije. Pričam mu o Oliverinoj probuđenoj duhovnosti,

Olivera Baljak
i Josip Genda

toplini i talentu, o Andreinoj energiji, životnosti i "ne glumi", o mom dobrom duhu Asimu, o Alenu koji je odličan glumac i odličan tip i odlično izgleda (a da pojma nisam imala da su već zajedno radili)... "Javit ću ti kad pročitam tekst", kaže Genda i promijeni temu. OK.

Opet crv sumnje. Nema radnje, samo neka sumnjiva stanja duha, tko će ti to danas gledati. Ljudi hoće brzu izmjenju "sperme i krvi". Ovdje ne možemo ubrzati ritam, ovdje se moraš prepustiti atmosferi, ovo bi morao biti ili nekakav "art" ili je *shit*. "To smo čekali godinama", kaže Lina. "Meni ti je ovo prava stvar i možeš ti govoriti što te volja, ali ovo je tekst za tebe", kaže Zoki. Baš vam hvala, i vi ste mi neki suradnici i prijatelji. Zvat ću ja Laginju, pa ćete vi vidjeti...

Zovem Laginju, priča o svojoj bijelo-modro-srebrnoj fazi, o santama leda, bazenu, gejzirima, polarnom svjetlu, planini. To ti je to! Idemo raditi!

Genda pristao. I on oduševljen tekstom. Pričamo o fragmentima naših bivših predstava, o *Pustolovu pred vratima* Milana Begovića, o *Maminom srcu* Janke Polića Kamova, o *Zdravki*... Koliko smo puta do sada radili istu ovu priču, "uik isto"; ljubav, umjetnost, život, smrt. Kad radim s Gendom uvijek imam nevjerojatan osjećaj sigurnosti, znam da je apsolutno na mojoj strani i da će dati sve, i kada budemo imali problema tražit će se sve dok se ne nađe pravo rješenje. Ovo je naša deseta predstava. Nije ovo starenje baš tako ni loše, u nekim stvarima.

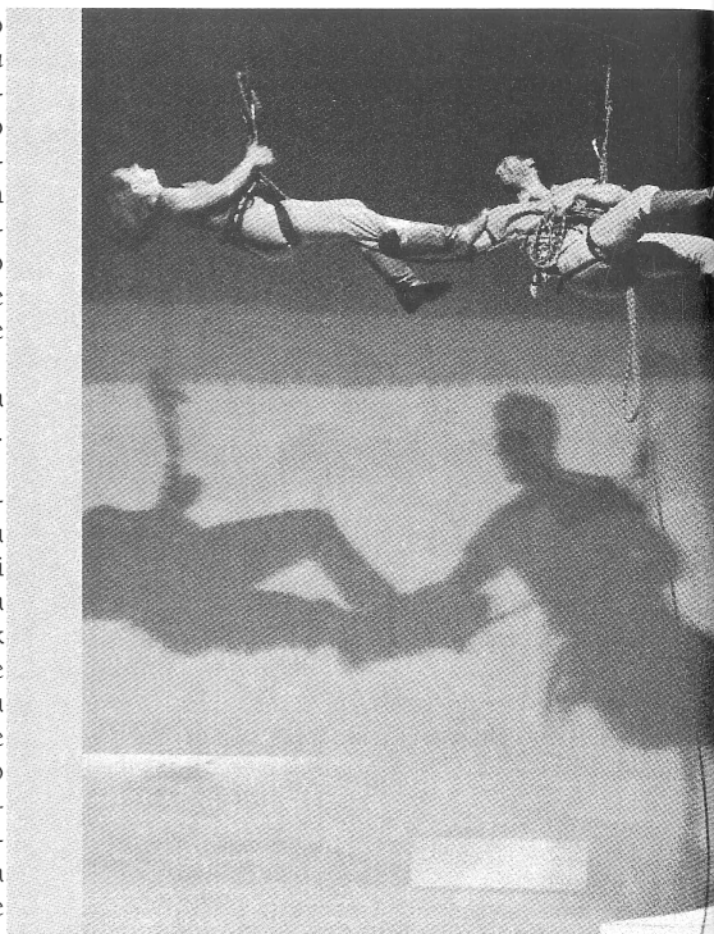
Zovem Irenu. Zadnja nam je predstava bila "crno" (*Otac*, od Elvisa Bošnjaka) a ova je "bijelo". "Znači bilo", kaže Irena. Bilo, bilo, bit će bilo.

Ekipa se seli u Rijeku. Na prvoj čitačkoj upoznajem Ivanu, koja upravo savršeno izgleda za ulogu Opatice. Hoćemo li je zvati Opatica ili Sjena ili Časna sestra? Pričamo, čitamo, štriham ja, štriham Magdalena još žešće... Od teksta ostaje predložak baš koliko nam treba da ispričamo priču, a da ne udavimo gledateljstvo. I Ibsenova poezija je tu, u malim dozama. Završavamo ovaj dio posla uz sjajne Ivanine baklave i dobre vibre, ali i brige... Moramo odustati od "male"scene u HKD-u i napraviti predstavu na velikoj sceni HNK. Izgubit ćemo na intimnosti, ali dobit ćemo na vizualnosti. Laginja uživa, a ni meni nije mrska ideja velikog prostora, lica će djelovati još osamljenije.

Idemo doma pripremiti svatko svoj dio posla za ove promjene. Nastavljamo tek za mjesec i po dana. Lina odlazi u New York i vraća se s tonama eseja o Ibsenu, tekstu i skandinavskoj mitologiji. Ja sam predstavu manje - više smislila, a u esejima tražim potvrde da sam u pravu. Lina me brifira o pisanicama, trolovima, medvjedima, vodi, svjetlu, samo mi o glazbi ništa ne priča, "Čut ćeš", kaže. "Samo znaj da ti to neće biti ni Grieg ni Wagner iako će svi pisati da jesu", govori kroz smijeh. A dobro.

U Zagrebu kod Irene očekuju me prve skice kostima. Irena pita da hoću li neki alkohol prije nego ih pogledam. Neću, želim biti pri punoj svijesti. Sve mi se sviđa, neugodno mi je reći da nemam primjedbe. "Je li to zbog vodke?" pita Irena. Možemo bez brige u Rijeku.

Laginja je završio maketu sa svim ledenjacima, gejzirima, cugovima i tilovima, impresivno. Sad bih

Andrea Blagojević Mangano i Alen Liverić - alpinističko spuštanje

se ja s tim igrala kao Nora, ali moram u pokusnu na mizanscensku probu. Uvijek se tako teško dignuti od stola i šetati po "prostoru" koji uzgred rečeno nema ama baš nikakve veze s Laginjinom genijalnom maketom. Glumci se trude savladati istovremeno tekst, prostor, odnose, a pritom još i skužiti što zapravo igraju. Ide dobro, svaki dan me netko iznenadi svojim napretkom. Prva je odlikašica Andrea, koja uz svakodnevne uloge majke, žene, gurmanske kuharice, *fitness freika*, itd. odmah ubada u bit svoje Maje, i šiba ispred svih. Genda se grozi njenog znanja teksta, a Oliveru muče druge brige. Lako joj je izgovoriti one dijelove iz kojih izlazi gorčina, ali s ulogom žrtve se nikako ne može pomiriti. Alen skicira svoga divljaka u velikim potezima, dok ne savlada materijal. Asima zovem svaki dan tek toliko da ga vidim, a i da vidim što ću s njegovom ulogom. Ivanu puštam dok sve ne posložim i ne stanem na pozornicu.

Približava se Asimova "obljetnica 50 godina umjetničkog rada" i uz probe Ibsena moram još probati i *Plastične kamelije* Darka Lukića (koje igraju već petu godinu), jer Genda uskače u ulogu Redatelja Edija. Na dan Asimove proslave, nakon probe u Rijeci jurim u Ljubljani na probu moje mariborske predstave *Peep show* koja iste večeri gostuje u ljubljanskom SNG-u, i vraćam se Asimu na koktel. Svi sretni i zadovoljni, a ja padam s nogu.

Napokon na sceni! Koja raskoš, koje bogatstvo biti u pravom prostoru predstave. Moramo raditi precizno, brzo i bez pauze sve dok nas Opera ne izbaci sa scene. Borimo se s vječno istim HNK-ovskim problemima; kako probiti rampu, a "ne glumiti". Inzistiram na "normalnom tonu", po cijenu razumljivosti, po svaku cijenu... jer ako krene u krivo... Glumcima nije lako, istovremeno se nalaze u metaforičnom prostoru gdje se ne mogu uhvatiti ni za jedan "stvaran rekvizit", a moraju igrati posve prirodno. Uvjeravam ih da sve oko njih gradi svijet predstave koja je daleko od "realnog" i da oni baš zato moraju igrati na rubu privatnosti, ali istovremeno u velikim potezima, bez dnevnog sitniša. Kako danas ispričati priču o ljubavi a pritom ne zabrdziti u banalno, patetično, u kičasti sentimentalizam... Kako ostvariti svu silinu emocija a ne upasti u "glumu"... Kako?

Olivera Baljak
i Josip Genda

Andrea i Alen vježbaju alpinističko spuštanje s kazališnog mosta na daske. Gledamo njihovu vježbu spuštanja s pravog mosta u dolinu pored jedne male rijeke. Strašno je visoko. Uz pomoć alpinista Vjeke oni to rade kao pravi profići. To će biti sjajno, samo ne smijem dopustiti da mi efektnost te scene pojede smisao.

Dolazimo skoro do kraja, Magdalena mi dovodi Nerinu za scensko kretanje i postavljamo Ivaninu ulogu i Djecu. Neri radi diskretno, samozatajno, a rezultati s Ivanom su daleko bolji nego što sam ikada mogla zamisliti. Nakon razgovora s Magdalenom pita može li se u predstavu ubaciti još jedno lice. Molim?!?! Magdalena objašnjava da ako sam već postavila Djecu u Rubekovu glavu, tu negdje mora biti i njegov kip uskrsnuća. "Tko će igrati taj kip?", pitam. "Balerina", kaže Nerina. Kažem im da naprave to što su smislile i kad vidim gotov proizvod onda ću znati... OK?!

Zoki uvijek dolazi kad sam na kraju snaga i ima efekt Red Bulla pomješanog s apaurinom. Ne koristim ni jedno ni drugo, baš zato jer imam Zokija. Sve dobro hvali s kredibilnom umjerenošću, a sve loše istakne tako diskretno da nikad ne padnem u komu. Ekipe se okupila oko ribe u konobi na Viškovu i svak priča svoje: Irena i Laginja o nekakvoj bijeloj svili koja pada s neba, Lina i Zoki o nekom glazbeno-svjetlosnom znaku, Magdalena i Nerina o kipu - balerini, konobar i ja o raži na žaru, a Genda nas gleda i kladim se da misli "Alo, alo, a di je tu gluma?"

Na predzadnju (ne pravu) generalku, dolazi Kica. Čuli su da je tu i neki se glumci ubijaju od glume, a ja padam u duboku komu. Potpuno novi komad, nemam pojma što smo napravili, ali ovo sigurno nije bila moja namjera. Sviben me gleda s nepovjerenjem, pita što je. Dugi razgovor u Gendinoj garderobi, počinjem s tragedijom, "glumim" njihove glume, padamo po podu od smijeha i hysterije.

Na zadnjoj generalnoj prije "ljetnog raspusta" konci su ponovno pohvatani i sve štima onako kako smo se dogovorili, a ipak osjećam da nismo došli do kraja, da se neki glumci možda čuvaju za jesen i prave generalke. Rastajemo se uz sjajnu klopku koju su cure složile, vino i dobro raspoloženje.

Kraj rujna, dolazim s Paklenih otoka ravno u Rijeku. Ekipe se skupila u punom sastavu. Imamo deset dana za finišeirati ovaj posao od godinu i ohoho, koji na sceni traje sat i dvadeset minuta. Dok Laginja priprema scenu, a Zoki svjetlo, mi gledamo video sa zadnje proljetne generalke. Vidi se sve dobro i sve loše. Olivera i Genda nešto šušljaju među sobom. Pitam što je. Olivera kaže: "Ne trebaš mi ništa govoriti, sve znam". Kažem "Je li svi sve znate?", na licima potvrdni odgovori. Dobro, sad možemo na scenu.

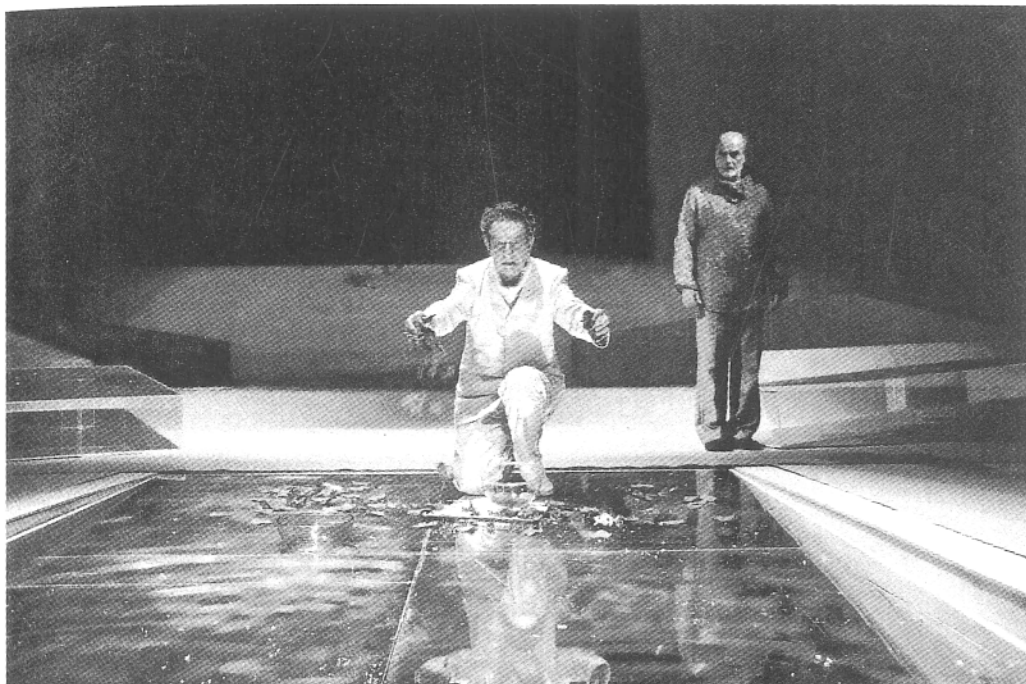
Napredak od proljeća u nemjerljivim jedinicama. Osjećam po Gendinom hodu da je sad posve siguran u svog Rubeka. Igra potpuno očišćeno, bez geste, govori privatno, ispod tona. Takvog ga obožavam. Znam da će na kraju pojačati, ali samo malo, tek toliko da ga se čuje s galerije ako treba. Olivera se bori protiv emocija, ali ne više hladnoćom, nego nekim drugim emocijama koje joj

daju posve novu dimenziju. Alen je prevladao sve tehničke probleme, smanjio "divljaštvo" i pronašao šarm. Andrea je od početka imala sve konce u ruci, i sad si pruža zadovoljstvo da ih tu i tamo malo opusti tek toliko da se ne pomisli kako je gotova s ulogom. Asim je pojava koja donosi atmosferu nečeg što još ne mogu definirati, ali ga je tako dobro imati na sceni. Ivana je napravila čudo od ničega i od svoje čudesne kose. Djeluje mi kao neki veliki pauk koji sve upija. Kristinu, "kip", definitivno ću ostaviti u predstavi jer stvarno pridonosi snovima iz Rubekove glave. Tu su još i klinci, moji frendovi, zajedno njih petero s pet bijelih balona. Izgledaju kao anđelčiči u haharskom stampeđu.

Odjednom na sceni sve; snijeg, voda, ledeni kostimi, svjetlo, glazba, saudade... Magija! Sad bi mogla i publika... ili da još malo... počekamo...

Olivera
Baljak

Asim Bukva
i Josip Genda

Josip Genda i Andrea
Blagojević Mangano.

GLUMCI:

Josip GendaRubek
 Olivera BaljakIrena
 Andrea ManganoMaja
 Alen LiverićUlfheim
 Asim Bukva.....Inspektor
 Ivana SavićOpatica
 Kristina Kaplan.....Kip uskrsnuća
 DjecaMarko Pahor,
 Riccardo Mangano, Paola Mangano,
 Elizabeta Malnar, Aleksandar Andreitchouk

ostale uloge:

(*po redu pojavljivanja*)

“ja”, Nenni Delmestrerežija
 Zlatko Svibendirektor drame
 Lina Vengoecheaglazba i asist. režije
 Zoki Mihanović.....svjetlo
 Magdalena Lupidramaturgija
 Srećko Šestan.....intendant
 Dalibor Laginjascena
 Irena Sušac.....kostimi
 Iva Nerina Gatinkoreograf

*Janusz Kicaslučajni prolaznik

